

به نام خدا

اظهارنظر کارشناسی درباره:

«طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی»

مقدمه

طرح «ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی» به شماره ثبت ۳۰۶ که به امضای ۱۵۴ نفر از نمایندگان محترم رسیده و دارای ۱۲ ماده است به استناد اصل یکصد و بیست و هشت قانون اساسی و در راستای تحقق چشم انداز توسعه کشور در افق ۲۰ ساله هدف و تأمین امنیت و عدالت اجتماعی و فراهم کردن امکانات شغلی برای همه افراد جامعه را تعقیب می کند در ذیل اظهارنظر کارشناسی درخصوص طرح به اجمال اشاره می گردد.

سوابق قانونی طرح

در جدول ۱ سوابق قانونی مرتبط با ایجاد اشتغال از طریق کسب و کارهای کوچک و متوسط و نیز توانمندسازی زنان و جوانان که در زمره اهداف اصلی ارائه در طرح ساماندهی مشاغل خانگی است به اجمال ارائه شده است:^۱

جدول ۱. سوابق قانونی مرتبط با «طرح ساماندهی مشاغل خانگی»

قانون	ماده	منظور
اساسی	اصل یکصد و بیست و هشت	امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی برای احراز مشاغل
سیاست های کلی برنامه چهارم توسعه	امور اقتصادی بندهای «۳۴» «۳۳»	ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری تقویت زیرساخت های مناسب تولید و تنوع بخشی فعالیت به ویژه صنایع تبدیلی، کوچک و خدمات نوین
قانون برنامه چهارم توسعه	بند «ج» ماده (۲۱)	اصلاح و تقویت نهادهای پشتیبانی کننده توسعه کارآفرینی و منابع کوچک و متوسط
	بند «د» ماده (۹۵)	طراحی برنامه ویژه اشتغال، توانمندسازی حسب مشارکت های اجتماعی آموزش مهارت های شغلی و مهارت های زندگی برای سه دهک پایین درآمدی و ... کشور
	بند «و» ماده (۱۰۱)	اشتغال مولد (ظرفیت سازی برای اشتغال در واحدهای کوچک)، آموزش های هدف دار و معطوف به اشتغال
	ماده (۱۰۲) بند «الف»	توانمندسازی جوانان، زنان، فارغ التحصیلان و سایر افراد جویای کار

مأخذ: قانون اساسی، سیاست های کلی برنامه چهارم و قانون برنامه چهارم توسعه.

۱. به دلیل اینکه زمان ارائه طرح مصادف با سال آخر برنامه چهارم توسعه بوده و ازسوی دیگر هنوز قانون برنامه پنجم توسعه به تصویب نرسیده است در اینجا سوابق قانونی برنامه چهارم آورده شده است.

دلالت و ضرورت طرح

گسترش چشمگیر فعالیت‌های صنعتی و تنوع مشاغل موجود به همراه شرایط رقابت اقتصادی در بازارهای گسترده و پیچیده داخلی و بین‌المللی، لزوم دخالت و ورود دولت‌ها از حیث حمایت‌های اقتصادی، اجتماعی عرصه‌های تولید و کسب‌وکار را موجب ساخته است و البته با وجود محدودیت منابع عمومی به لزوم یکسان بودن شرایط و ضوابط لازم در مشاغل و موقعیت‌های برابر جهت تأمین عدالت اجتماعی، نظام‌مند کردن و ساماندهی مشاغل گوناگون در عرصه‌های متنوع کسب‌وکار توسط دولت‌ها را ایجاب می‌کند. در ایران کسب‌وکارهای خانگی به صورت سنتی مرکز توجه بسیاری از خانواده‌های ایرانی بوده است. کسب‌وکار خانگی به آن بخش از کسب‌وکارهای خانوادگی اطلاق می‌شود که ممکن است لزوماً مشارکت همه اعضای خانواده را دربر نداشته و صرفاً یک یا چند نفر از اعضای خانواده به آن فعالیت اقتصادی مشغول باشند. از نظر سازمان بین‌المللی کار^۱ موقعیت مکانی یعنی وجود کسب‌وکار در منزل مهمترین معیار تلقی کردن آن به عنوان مشاغل خانگی است.

تحقیقات بسیاری درباره کسب‌وکار خانگی و عوامل مؤثر بر آن صورت پذیرفته است که مهمترین آن به صورت ذیل تقسیم‌بندی می‌شوند:^۲ عوامل مربوط به عوامل شخصی (ریسک‌پذیری، مهارت‌های مدیریتی، گرایش به نوآوری و ...) عوامل مربوط به خانه و خانواده (تمایل اعضای خانواده برای پیوستن به کسب‌وکار، حاکمیت خانواده (تأثیر روابط خانواده و اهداف خانواده بر کسب‌وکار)، داشتن چشم‌انداز کاری (نقش اعضای خانواده در ایجاد چشم‌انداز کاری)، سایر عوامل خارجی (نظیر محیط فرهنگی، اجتماعی، محیط قانونی و سیاسی و محیط اقتصادی - فنی).

تأثیر کلان طرح

در ذیل برخی از فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی اجرای «طرح ساماندهی مشاغل خانگی» فهرست شده‌اند طبعاً مواد بی‌شماری می‌توان در نظر گرفت که به این فهرست افزوده شوند.

فرصت‌ها	تهدیدها
۱. کمک به رسمی کردن بخشی از فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی که در خانه‌ها انجام می‌شود و لذا امکان گردآوری آمار از این بخش و به تبع برنامه‌ریزی بهتر فراهم می‌شود.	۱. امکان تحت‌الشعاع قرار گرفتن و سرایت مسائل کسب‌وکار خانگی و وارد نمودن آسیب به روابط «نهاد خانواده».
۲. افزایش توان رقابتی بنگاه‌ها از حیث ایجاد سازوکار خوشه‌ای و طبعاً بخشی از این خوشه‌ها را کسب‌وکارهای خانگی تشکیل می‌دهند.	۲. ناهمسازی «فضای مسکونی» با «فضای کسب‌وکار» و به تبع سلب آرامش افراد و امکان بروز اختلاف‌نظر میان خانواده‌ها.
۳. توجه بیش از پیش دولت به سازوکارهای تأمین اجتماعی افراد شاغل در کسب‌وکارهای خانگی.	۳. افت تحصیلی فرزندان خانوارها.
۴. ایجاد ظرفیت و بازار جدید برای مبادله کالاها و خدمات خانگی در بازار کالاها و خدمات کشور.	۴. عدم تکافوی توان مالی دولت به پوشش کامل اجتماعی و حمایت از کسب‌وکارهای خانگی.
۵. ساماندهی مشاغل و کسب‌وکارهای خانگی و کمک به اشتغال افراد کم‌درآمد.	۵. ایجاد انتظار و توقع کسب‌وکارهای خانگی از دولت و با توجه به محدود بودن امکانات، امکان بروز نابسامانی و نارضایتی وجود خواهد داشت.
۶. توانمندسازی طبقات مختلف اجتماعی به ویژه زنان سرپرست خانوار و گروه‌های کم‌درآمد	۶. امکان تحت تأثیر قرار دادن صنوف و سایر کسب‌وکارها از حیث رقابت و صرفه‌جویی ناشی از مقیاس

با توجه به اینکه مرکز پژوهش‌ها از ابتدای بررسی طرح در کمیسیون‌های مختلف حضور داشته و غالب نظرات کارشناسی این مرکز لحاظ گردیده است، کلیات این طرح مورد تأیید است.

1. International Labor Organization (ILO)

۲. مرکز پژوهش‌ها، اظهارنظر کارشناسی درباره طرح ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، ۱۳۸۸.